

Leszek Niedziółka

**Tyflografika i akustyka – wyzwania
w orientacji przestrzennej – ogólnopolska konferencja
na temat orientacji przestrzennej
National Conference on Spatial Orientation**

W dniach 25-27 maja 2007 roku w Ośrodku Szkolno-Wychowawczym dla Dzieci Niewidomych w Owińskach k. Poznania odbyła się ogólnopolska konferencja poświęcona zagadnieniom związanym z orientacją przestrzenną „Tyflografika i akustyka”. Impreza ta cieszyła się dużym zainteresowaniem, gdyż ostatnie tego typu spotkanie miało miejsce ponad 10 lat temu. W konferencji brało udział ponad 100 uczestników z całego kraju. Wśród zaproszonych gości znaleźli się przede wszystkim nauczyciele i instruktorzy orientacji przestrzennej, tyflopedagodzy, nauczyciele, rodzice dzieci z dysfunkcją wzroku, dyrektorzy ośrodków szkolno-wychowawczych, przedstawiciele wyższych uczelni, różnych organizacji działających na rzecz osób niewidomych i słabowidzących oraz władz lokalnych.

Spotkanie zaplanowano na trzy dni. Uroczystego otwarcia konferencji dokonali: Maria Tomaszewicz – dyrektor Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego dla Dzieci Niewidomych im. Synów Pułku w Owińskach oraz Jan Grabkowski – Starosta Powiatu Poznańskiego. Otwarcie towarzyszyła emisja najnowszego filmu przedstawiającego pracę w ośrodku. Następnie uczestnicy konferencji wysłuchali referatów, które wprowadzały w szczegółowe zagadnienia tyflografiki i akustyki.

Marek Jukubowski z Ośrodka w Owińskach przedstawił historię i współczesność tyflografiki oraz zaprezentował propozycję podziału tyflografik. Podczas wystąpienia pokazał mapy wykonane różnymi sposobami i technologiami (mapy wykonane z papieru czerpanego,

mapy z tworzyw sztucznych, mapy sporządzone w technologii „papieru pęczniącego”, mapy wykonane w technologii „lakieru lanego” itp.).

Kolejną prelegentką pierwszego dnia konferencji była dr Anna Furman z Instytutu Akustyki Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. W swoim referacie przedstawiła propozycję nauczania osób niewidomych poruszania się w dużej aglomeracji miejskiej w oparciu o dźwięki środowiska miejskiego zarejestrowane na płycie CD. Nagrane odgłosy miasta miałyby stworzyć tzw. Bank Dźwięków, z którego mogliby korzystać nauczyciele orientacji przestrzennej do prowadzenia treningu słuchowego.

Ostatni tego dnia referat, wygłoszony przez Grażynę Wierachowską z Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Poznaniu, poświęcony był nauczaniu orientacji przestrzennej dzieci niewidomych i słabowidzących z dodatkowymi niepełnosprawnościami. Prelegentka przedstawiła wybrane symptomy dodatkowych uszkodzeń, najwięcej uwagi poświęcając korowemu uszkodzeniu wzroku.

Drugi dzień konferencji miał bardzo szeroką ofertę programową. Każdy z uczestników mógł znaleźć interesujące dla siebie tematy. Ze względu na dużą liczbę zgłoszonych wystąpień równolegle odbywały się trzy sesje. Pierwsza z nich dotyczyła wrażeń akustycznych w samodzielnym poruszaniu się, druga problemów w nauczaniu orientacji przestrzennej osób upośledzonych umysłowo, trzecia poświęcona była wykorzystaniu rysunków, planów i map w nauczaniu orientacji przestrzennej. Wystąpienia zaplanowane w pierwszej sesji rozpoczął referat dr Marka Wysockiego, reprezentującego Wydział Architektury Politechniki Gdańskiej. Przedstawił on zasady, standardy projektowania przestrzeni przyjaznej osobom niewidomym i słabowidzącym. Następnie Marek Jakubowski omówił sposoby dostosowania środowiska i przygotowania go do odbioru pozawzrokowego. Kolejne wystąpienia były w głównej mierze poświęcone wykorzystaniu wrażeń akustycznych przez osoby niewidome. Henryk Wereda, nauczyciel muzyki w Ośrodku w Owińskach, przedstawił rolę słuchu w orientacji przestrzennej, zaprezentował także kilka przykładowych ćwiczeń rozwijających zmysł słuchu. Dr Ryszard Kowalik i Stanisław Kwaśniewski z Politechniki Gdańskiej omówili szczegółowo właściwości słuchu istotne dla osób niewidomych.

Druga sesja była poświęcona w całości nauczaniu orientacji przestrzennej osób z upośledzeniem umysłowym. W ramach tej części zaprezentowano cztery referaty, które zbierały doświadczenia na-

uczycieli pracujących w różnych ośrodkach w Polsce z osobami z niepełnosprawnością intelektualną w różnym wieku. Paulina Kalisz z Ośrodka Szkolno-Wychowawczego dla Dzieci Słabowidzących w Warszawie przedstawiła program nauczania orientacji przestrzennej i bezpiecznego, samodzielnego poruszania się dla dzieci niewidomych i słabowidzących z dodatkowymi ograniczeniami. Marta Tomaszewicz reprezentująca Ośrodek dla Dzieci Niewidomych w Laskach omówiła specyfikę pracy na zajęciach orientacji przestrzennej z uczniami z niepełnosprawnością intelektualną. Monika Gadomska pracująca w Warsztatach Terapii Zajęciowej podzieliła się swoim doświadczeniem w nauczaniu orientacji przestrzennej dorosłych osób z dysfunkcją wzroku i upośledzeniem umysłowym. Ostatni zaprezentowany w tej sesji przez Annę Boczek referat dotyczył Arkusza Postępów Uczniów z niepełnosprawnością złożoną z zakresu orientacji przestrzennej i lokomocji. Tego typu narzędzie zostało skonstruowane i jest wykorzystywane w Ośrodku w Radomiu.

Równie ważnymi zagadnieniami poruszonymi na konferencji w Owińskach były tematy związane z wykorzystaniem planów, map i rysunków w nauczaniu orientacji przestrzennej. Obszar ten wydał się szczególnie ważny ze względu na duży postęp technologiczny w zakresie wykonywania map i planów. W ramach trzeciej sesji dr Jurand Czermiński z Uniwersytetu Gdańskiego zaprezentował pilotażowy projekt makiety dotykowej Kampusu Bałtyckiego Uniwersytetu Gdańskiego. Kamila Miler przedstawiła, w jaki sposób nauczyciele z Ośrodka Szkolno-Wychowawczego w Laskach wykorzystują plany na zajęciach orientacji przestrzennej. Monika Gadomska omówiła własne sposoby wykonywania map i planów na potrzeby zajęć orientacji przestrzennej. Kolejne referaty trzeciej sesji były poświęcone różnym sposobom rozwijania orientacji przestrzennej. Alina Talukder z Ośrodka w Owińskach przedstawiła rysunek jako niezbędną formę kształtowania wyobraźni przestrzennej. Prezentacja została wzbogacona pracami uczniów niewidomych i słabowidzących, które powstały podczas zajęć z rysunku. Tego typu zajęcia są prowadzone od dwóch lat, na podstawie programu opracowanego we współpracy z s. Elżbietą Więckowską z Lasek. Małgorzata Wojciechowska i Anna Figura zaprezentowały wykorzystanie sztuki składania papieru – origami w pracy z dziećmi niewidomymi i słabowidzącymi.

Wśród referatów nie zabrakło również tych, które pokazują nowinki w zakresie tyfłotechniki oraz nowych technologii w nauczaniu

osób niewidomych. Rafał Charłampowicz reprezentujący Uniwersytet Gdański zaprezentował działanie i wykorzystanie Miniguide'a, a Henryk Lubawy z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu przedstawił propozycję akustycznej gry terenowej „Polowanie na kukulkę”. Prof. Bogusław Marek z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego pokazał urządzenie pomagające odczytać grafikę dotykową za pomocą dźwięku. Zaprezentował także inne pomoce dydaktyczne wykorzystywane w nauczaniu rozumienia relacji przestrzennych. Stanisław Kwaśniewski z Wydziału Elektroniki Telekomunikacji i Informatyki Politechniki Gdańskiej zaprezentował wykorzystanie systemu GPRS do tworzenia własnych map i orientacji w przestrzeni.

Ostatni trzeci dzień konferencji poświęcony był zagadnieniom związanym z kształceniem nauczycieli orientacji przestrzennej. Do zaprezentowania sposobów przygotowywania kadry nauczycielskiej zostali zaproszeni przedstawiciele warszawskiego i bydgoskiego ośrodka – dwóch miejsc, gdzie na szeroką skalę kształceni są nauczyciele/instruktorzy orientacji przestrzennej.

Dr Małgorzata Walkiewicz-Krutak z Akademii Pedagogiki Specjalnej w Warszawie przedstawiła szczegółowo program studiów przygotowujących nauczycieli orientacji przestrzennej do pracy z osobami niewidomymi i słabowidzącymi w różnym wieku. Maria Andruszowska z Ośrodka Rehabilitacji i Szkolenia PZN w Bydgoszczy zaprezentowała program kursu szkolącego instruktorów orientacji przestrzennej. Kształcenie nauczycieli i instruktorów w obu ośrodkach różni się zarówno pod względem godzinowym, jak i metod pracy.

Na zakończenie spotkania Joanna Bigos z Polskiego Związku Niewidomych w Warszawie omówiła pilotażowy program „Zielone światło dla białej laski”, program upowszechniający dostęp do nauczycieli orientacji przestrzennej oraz rozszerzający możliwość zakupu białych lasek. Konferencji towarzyszyła wystawa materiałów, pomocy dydaktycznych (plany, mapy wykonane różnymi technologiami i sposobami) wykorzystywanych podczas prowadzenia zajęć z orientacji przestrzennej. Zaprezentowane zostały także rysunki uczniów Ośrodka w Owińskach sporządzone na zajęciach z rysowania.

Nauczyciele orientacji przestrzennej stanowią bardzo dużą grupę zawodową, która pracuje w obrębie całego kraju. Stąd też nauczyciele, instruktorzy często się nie znają i nie mają okazji do spotkań na płaszczyźnie zawodowej. Dla wielu z nich konferencja była okazją zaprezentowania swoich osiągnięć, rozwiązań. Była to również szansa

na wymianę doświadczeń, spostrzeżeń. Organizatorzy stworzyli okazję do nieformalnych spotkań i kuluarowych dyskusji podczas przerw na kawę i posiłki. Zadbali o miłe spędzenie wieczorów przez zorganizowanie ogniska oraz uroczystego bankietu.

Pojawiające się podczas konferencji liczne pytania, burzliwe dyskusje pokazały, iż tego typu spotkania zapoczątkowane przez Ośrodek w Owińskach są bardzo potrzebne, gdyż „brak wymiany powoduje stagnację, a nawet regres” (Ryszard Kapuściński). Wszystkie wystąpienia zaprezentowane na konferencji zostaną opublikowane w materiałach pokonferencyjnych.